

MAGYARORSZÁG ALKOTMÁNYA.

A mai magyar alkotmány ezer éves fejlődés eredménye. A történet lassan teszi az egyik követ a másikra és az államépítés e nagy munkájában az alap mindig a régi marad. A fokozatos fejlődés jellemvonásait mindenütt megtalálhatjuk alkotmányi intézményeinkben : a részletek simulnak az átalakuló korhoz, az egészet fentartó nagy elvek nem változnak.

A király az állam feje, egységének és felségiségének személyesítője, a közhatalom birtokosa. De a hatalom nincs korlátlanul a király kezébe letéve, hanem az csak az alkotmánynak megfelelően, az alkotmányos szervek közreműködésével és a politikailag jogosult nép részesedése mellett gyakorolható.

A királyi hatalom megszerzését jelenleg az 1723 : I. II. III. t. cz., az u. n. magyar *pragmatica sanctio* szabályozza. E szerint a trónöröklés joga az uralkodó Habsburgház három nőágát és pedig első sorban III. Károly, azután I. József és végre I. Lipót királyok leányait, vagyis a tőlök leszármazó férfi- és nőutódokat illeti, az ági örökösödés elvei és az első szülöttség rendje szerint. E nőágak kihaltának esetére pedig a királyválasztás joga visszaszáll a nemzetre.

Irányadó elv, hogy míg férfi él az uralkodó főágban, addig a nő öröklése ki van zárva, vagyis csak a férfiak

kihalásával következik be és azután ismét a tőle leszármazó férfiak, ilyenek hiányában a nők folytatják az örökösödést. Minden trónörököstől megkivántatik, hogy a főág alapítójának törvényes sorrenden levő, egyenrangú és törvényes házasságból származott vérrokona, róm. kath. vallású, ausztriai főherceg (fhgnő) legyen.

De a trónörökösödési törvények egyszersmind hangsúlyozzák Magyarország alkotmányos jogainak, így tehát önállásának, függetlenségének fentartását és feltételnek tekintik, hogy az örökösödés jogán trónra lépő fejedelem magát az ország határain belül, hat hónap alatt (1791 : III t. cz.) országgyűlésileg megkoronáztassa ; ekkor az alkotmányra esküt tegyen, biztosítására hitlevelet adjon ki. A koronázás a magyar alkotmányban nem pusztán szimbolikus szertartás, hanem nagy jelentőségű közjogi cselekvény, mintegy a trónra lépés szentesített befejezése. Ennek felel meg, hogy a király csak koronázás után gyakorolhatja teljes hatalmát, nevezetesen a törvények szentesítését és a kiváltságok osztogatását.

A királyt megillető jogokat, szokásirodalmunkban a szerint, a mint legmagasabb állásából és méltóságából folynak, illetve ennek kifejezői, vagy az államhatalom kezelésére vonatkoznak : tiszteleti és politikai jogokra osztani fel.

Az 1848 : III. t. cz. mondja ki azt a régi elvet, hogy a király személye szent és sérthetetlen. Ebből folyólag személyében bíróság elé nem idézhető, ellene sem bűnvádi, sem magánjogi keresetnek helye nincsen ; különös büntetőjogi oldalamban részesül.

Czime királyi Felség és ehhez, állandóan Mária Terézia óta «apostoli» mellékczim járul ; továbbá Magyarország és a hozzá tartozó, valamint némely hozzá tartozott országok királyának nevezi magát, ez országok czimereit, zászlóit koronázáskor használja. Ekképen a magyar királynak történeti alapon nyugvó teljes czime : Magyar-Horvát-Szlavon-Dalmátországok ; Galiczia, Lodomeria, Ráma, Szerbia, Kun- és Bolgárország apostoli királya, Erdély nagy fejedelme, a

székelyek ispánja. E czim azonban tényleg az ausztriai császári czimekkel együtt használtatik, de tekintettel, mint látni fogjuk, Magyarország külön államiságára.

A király magas állásának megfelelő fényes udvartartással bir. Székhelyéül Magyarországon Budapest tekintendő, a mely város ép ez alapon, «székes főváros» czimet visel. Tényleg a magyar királyi udvar az osztr. császári udvartól nincsen elkülönítve, de azért az udvartartás Magyarország és Ausztria közt nem képez közös ügyet és a magyar kir. udvartartás költségeinek fedezését, évenként 4,650.000 forintban, a magyar országgyűlés külön ajánlja meg, a mely eljárás, mint az 1867: XII. t. cz. mondja, az állam önállásának és a magyar király tekintélyének inkább megfelel. Továbbá a m. kir. udvari méltóságok rendesen kineveztetnek és midőn a magyar király, mint ilyen, közjogi feladatainak teljesítésére (koronázás, országgyűlés megnyitása, stb.) ünnepélyesen megjelen, kizárólag a magyar udvari méltóságok környezik.

A királyt illeti meg a katonai legfőbb tisztelgés, templomi imákban imádkoznak érte, születése és névnapja hivatalból ünnepeltetik és elhalálozásakor az ország gyászt ölt.

Az államhatalom kezelését illetőleg: *a törvényhozás* a király és az országgyűlés joga. A király hívja munkára össze az országgyűlést, még pedig jelenleg öt évi egy országgyűlésre és ennek évenként, lehetőleg a téli hónapokban tartandó ülésszakaira. Az országgyűlést trónbeszéddel ünnepélyesen megnyitja és így rekeszti be, míg az évi ülésszakok berekesztése kir. leirattal történik, mely rendszerint az új ülésszak megnyitásának idejét is tartalmazza. A király az országgyűlést elnapolhatja, sőt idő előtt is feloszlathatja, de ez esetben az új országgyűlés három hó alatt, illetőleg ha a felosztatás akkor következne be, a mikor még a jövő évi költségvetés megállapítva, a múlt évi zárszámodások megvizsgálva nincsenek, oly időben hivandó össze, hogy az említett ügyek az év végéig tárgyalathassanak.

Végre a király szentesíti a törvényeket, midőn az országgyűlés két háza által elfogadott és a miniszterelnök útján

felterjesztett javaslatnak, legmagasabb hozzájárulásával örvényerőt ad, mely azután az «Országos Törvénytár»-ban örvént kihirdetéssel kötelezővé válik, még pedig, hacsak m ga a törvény másként nem intézkedik, e kihirdetéstől számíva 15 nap múlva.

A *kormányzó (végrehajtó) hatalom* egész teljében a királyt illeti meg, aki azt személyesen kezeli a felelős miniszterium által, melyet ugyancsak ő nevez ki és pedig a miniszterelnököt rendesen a lelépő miniszterelnök ellenjegyzésével, a többi szakminisztereket a miniszterelnök ajánlatára és ellenjegyzése mellett.

A királyt illeti meg az a legfőbb felügyelet joga, amely kiterjed a közügyekre általában és mindenre, ami a közérdeket érinti. E jogot szintén a felelős miniszterium által gyakorolja, de egyes vagy rendkívüli esetekben királyi biztosok is küldetnek ki; a törvényhatósági közigazgatás közvetlen felügyelete pedig a király által kinevezett főispánokra van bízva.

Régi alkotmányos elv, hogy a király minden közhivatalnak, tisztségnek, méltóságnak és kitüntetésnek a forrása. Ebből folyólag a király adományozza a nemességet, az állami czimeket, méltóságokat, rendjeleket; az állam főbb hivatalnokait kinevezi; az alkotmány korlátai között hivatalokat állíthat föl, beszüntethet, azokat utasítással elláthatja. És mert a király minden nyilvános kitüntetésnek a forrása, tehát az idegen állam által adományozott czim és érdemrend is a magyar állampolgárok által csak akkor viselhető, ha ezt a Felség is engedélyezi.

Az egyes ügyágakra vonatkozólag, királyi felségjogot képez a pénzverés és pénzkibocsátás joga, de azzal a korlátozással, hogy a pénz alakja, anyaga, értéke, súlya, a kibocsátandó pénz mennyisége törvény által határozandó meg.

A magyar király fontos jogokkal bir az egyházak körül. Őt illeti itt is a legfőbb felügyelet, valamint ő a bevett és elismert egyházak fővédnöke; különösen pedig a latin és görög szertartásu kath. egyházban birja a nagy jelentőségű

főkegyuri jogokat, az első szent királynak és utódainak vallásos buzgalma folytán, melylyel az egyházat alapították és adományokkal látták el; továbbá a királyt illeti meg a tetszvény joga (*jus placeti*), melynek értelmében idegen egyházhatóságok, különösen tehát a római sz. szék határozatai és rendeletei királyi engedély nélkül ki nem hirdethetők.

A király, mint hajdan mondták, a legfőbb hadúr, rendelkezik a fegyveres erővel, ő annak főparancsnoka; vagyis az 1867 : XII. t. cz. szerint mindaz, a mi a hadsereg vezérletére, vezényletére, belső szervezetére vonatkozik Ő felsége által intézendő el. Áll ez az 1868. XLI. t. czikkkel szervezett m. kir. honvédségre is, csak hogy itt a belső szervezet egy részét törvény állapítja meg. A hadsereg a királynak esküszik hűséget. — A közös hadsereg és hadi tengerészet ügyeit Ő felsége a közös hadügyminiszterrel, a m. kir. honvédség ügyeit a honvédelmi miniszterrel kezeli.

A király felségjogaihoz tartozik a külügyek intézése a közös külügyminiszter által. A király nevezi ki az idegen államokhoz küldendő követeket, valamint az idegen követeket fogadja. A követeknek rendszerint a külügyminiszterium útján ad utasítást, a mi azonban nem zárja ki, miután Ő képviseli kifelé az államot, hogy a külhatalmasságokkal és követeikkel személyesen ne érintkezzék. A nemzetközi szerződések a király által, vagyis nevében köttenek, valamint őtet illeti meg a hadüzenés és békekötés joga. De a nemzetközi szerződések a magyar országgyűléssel közlendők, a gazdasági tárgyú szerződések érvényéhez a magyar országgyűlés hozzájárulása szükséges.

A közös külügyeknél a magyar állam, illetve a magyar országgyűlés befolyása az itt mondottakon kívül még akként is érvényesül, hogy a király az országgyűléshez intézett trónbeszédben a külügyeket is érinti és erre az országgyűlés válaszol; továbbá a magyar miniszterelnök joga és kötelessége a magyar érdekeket a közös külügyi kormányzatnál kifejezésre hozni, a miből következik, hogy ő felel a magyar országgyűlésen a külügyeket illető kérdésekre és interpel-

lációkra. A közös külügyminiszter pedig a delegációknak felelős.

Az igazságszolgáltatás kutforrása a király. De ez mai nap már nem azt jelenti, mintha a király személyesen bíraskodnék, vagy a bíróságokat összeállithatná, megszüntethetné, befoiyásolhatná, hanem, hogy az igazságszolgáltatás a király nevében gyakoroltatik, a király nevezi ki a kir. ítélő birákat, az igazságszolgáltatásra általában felügyel, bírót küld (delegatio judicis), elrendeli a rögtön ítélő bíróságot és bírja a kegyelmezés jogát.

Az országgyűlés a honfoglaló ősök nemzetgyűléséből fejlődött ki, melyen minden szabad magyar, majd a nemesség személyesen megjelenhetett. De a XVI. században és a XVII. század elején bizonyos rendi szervezetben két táblára válik. A főrendi táblánál az egyháznagyok és világi főurak, mint a két felsőbb rend tagjai, továbbra is személyes megjelenési joggal birnak, míg az alsó táblánál a nemesség és a szab. királyi városok rendje képviselőileg vesz részt. Az alsó tábla szervezetét az 1848 : V. t.-cz. reformálja, midőn a mai népképviselői alapra helyezi kerületi választással, a főrendiházat pedig az 1885 : VII. t.-cz.

A képviselőház jelenleg kerületenként választott 413 képviselőből, és a horvát-szlavon országgyűlés 40 küldöttéből, vagyis összesen 453 tagból áll. De a horvát-szlavon képviselők csak olyan ügyek tárgyalásánál vehetnek részt, melyek Horvát-Szlavonországokra is kihatnak.

Magyarországban a választói jogosultság — az 1874: XXXIII. t.-cz. értelmében — bizonyos általános föltételekhez — állampolgárság, nem, kor, magánjogi függetlenség — és a vagyon, jövedelem és szellemi műveltség tekintetében szigoruan megszabott qualificatiohoz van kötve. Ma országos képviselőt választani az állam azon polgárai jogosultak (a nők kivételével), a kik 20-ik életévöket betöltötték, sem atyai v. gyámi, sem gazdai hatalom alatt nem állanak ha :

szabad királyi és rendezett tanácsu városokban kizárólagos tulajdonul, vagy hitveseikkel, esetleg kiskoru gyermekeik-

kel együtt olyan házat bírnak, mely adó alá eső, legalább is három lakrészt foglal magában, vagy olyan földet, mely 16 frt. tiszta jövedelem után van földadóval megterhelve. Az ország többi részeiben, de a régi Erdély területétől eltekintve, választói jogot ad az $\frac{1}{4}$ volt urbéri telek és az ehhez hasonló nagyságu, illetve hasonlóknak tekintett földbirtok tulajdona. A régi Erdély területén pedig választói joggal azok bírnak, a kik az 1874-ben fennálló földadó kataster alapján 84 frt. ; ha pedig első adóosztályu házuk is van, 79 frt. 80 kr., vagy ha magasabb adóosztály alá esik a ház 72 frt. 80 kr. tiszta jövedelem után fizetnek földadót; továbbá minden község, mely az 1791 : erd. 12. t. cz. által jogositottakon kívül (birtokos nemesek), legalább 100 füstöt számlál két-két, a kisebb községek egy-egy egyén által folynak be a választásba.

Választói joggal bírnak továbbá mindazok, a kik legalább 105 frtnyi jövedelem (házból, földbirtokból, tőkéből, kereskedésből vagy iparüzletből stb.) után vannak állami adóval megróva; nemkülönben kis és nagy községekben a kézművesek, ha legalább egy segéd után adóznak; valamint az állami, törvényhatósági és községi tisztviselők, ha legalább 500 frtnyi, vagy magántisztviselők s egyéb bérvízonnyban állók, ha legalább 700 frtnyi jövedelem (fizetés, nyugdíj, stb.) után fizetnek állami adót.

Jövedelemre való tekintet nélkül választók: a magy. tud. Akadémia tagjai, tanárok, akadémiai művészek, tudorok, ügyvédek, közjegyzők, mérnökök, sebészek, gyógyszerészek, okleveles gazdák, — erdészek, — bányászok, lelkészek, segédlelkészek, községi jegyzők, iskolai tanítók, okleveles kisdédóvók. De a lelkészeknél és segédlelkészeknél, tanároknál, tanítóknál, kisdédóvóknál és községi jegyzőknél megkívánatik, hogy hivatalos alkalmazásban legyenek.

Vége választói joggal bírnak még azok is, kik a régi jog alapján (nemesség) 1848—1872-ig valamely választói névjegyzékbe fölvétettek.

Választói jogot azonban nem gyakorolhatnak: a haderő tényleges állományában szolgáló katonák, a pénzügy-, adó-

és vármórség legénysége, a csendőrök és az állami, törvényhatósági, községi rendőrség legénysége; továbbá a kik büntett vagy vétség miatt szabadságvesztésre ítéltettek a büntetés tartalma alatt; a kik vizsgálati fogságban vannak, vagy a kik választói jogaik felfüggesztésére ítéltettek, ez idő alatt; a vagyonbukottak a csőd tartama alatt; végre választói jogot még az sem gyakorolhat, a ki a választói kerületben fizetendő állami egyenes adóját a kellő időre le nem fizette.

A választásra jogosultakról állandó névjegyzék vezetetik, a mely évenként kiigazítás alá kerül, és tényleg választói joggal azok birnak, kik a megelőző évben összeállított névjegyzékbe fölvétettek.

Országgyűlési képviselővé pedig az választható, a ki életének 24-ik évét betöltötte és választó, vagyis az ország valamely választói névjegyzékébe fölvétetett. De ez általános szabály alól több kivétel is van.

Igy, képviselővé az nem választható, a ki a magyar nyelvet annyira nem birja, hogy az országgyűlés magyar nyelvű tanácskozásaiban részt vehessen. Továbbá vannak a képviselőséggel összeférhetetlen állások. Igy a bírák, az ügyészség tagjai, az állami számszék elnöke és hivatalnokai, a magyar leszámítoló és kereskedelmi bank igazgató tanácsának tagjai nem lehetnek képviselők; valamint az országgyűlési képviselő nem viselhet olyan hivatalt, mely a korona kijelölésétől, a korona, a kormány és közegeinek kinevezésétől függ, és fizetéssel vagy díjjal jár. De ez alól kivételnek: a miniszterek, minden miniszterium egy államtitkára, a budapesti országos intézetek igazgatói, a fővárosi közmunkatanács elnöke és kinevezett tagjai, a közoktatási és egészségügyi tanács tagjai, a budapesti tud. egyetem és műegyetem tanárai, végre biztosok és kiküldöttek, ha a kiküldetés egy évnél tovább nem tart, és a képviselőház a távozásra az engedélyt megadta.

A képviselőséggel össze nem férő állást foglalnak el: a törvényhatósági és községi tisztviselők, ideértve a polgári iskolák tanárait, az elemi és felsőbb községi népiskolák

tanítóit; valamint a szerzetes rendek tagjai, a prémonstreiek, cisterciták, benczések és kegyesrendiek kivételével.

Országgyűlési képviselő nem lehet a korona kegydíjasa; a kormánynyal szerződési viszonyban álló vállalkozó és a vállalat egyéb tisztviselője, hivatalnoka, a mennyiben a vállalat nyereséggel vagy veszteséggel van összekötve; továbbá a kormánynyal szerződés alapján tartós üzleti viszonyban levő pénzügyintézet elnöke, igazgatósági tagja és hivatalnoka a magyar földhitelintézet igazgatóságának kivételével; valamint nem lehet az államtól segélyezett vasut, vagy csatorna engedélyese, elnöke, igazgatósági tagja és hivatalnoka, míg a vasut vagy csatorna a forgalomnak át nem adatott, a végleges elszámolás meg nem történt.

Képviselővé az sem választható, a ki az 1874: XXXIII. t. cz. hatályba lépte óta gyilkosság, lopás, rablás, gyújtogatás, csalás, okmányhamisítás, hamis eskü, hamis bukás, orgazdaság miatt jogérvényesen elmarasztaltatott; továbbá nem választható a honosított állampolgár a honosítás idejétől 10 évig, valamint az sem, a kinek mandátuma, mert azt a kellő időben be nem mutatta, megsemmisítettett, ettől számítva három évig; végre a képviselőséggel össze nem férő helyzetbe jut, a ki ellen jogérvényesen csőd nyitattott.

A főrendiház tagjai jelenleg azok, a kik örökös jogon, hivatal és méltóság, kinevezés, vagy választás czimén birnak ott üléssel és szavazati joggal.

Örökös jogon tagok: 1. a felséges uralkodóház teljes koru főherczegzei; 2. a magyar főrendiházban jogosult herczegi, grófi és bárói családok azon 24-ik életévüket betöltött és nagykoru férfi tagjai, a kik egyedül, vagy a velök egy háztartásban élő feleségük és kiskoru gyermekeik vagyonát is oda számítva, a magyar állam területén oly földbirtoknak telekkönyvi tulajdonosai és haszonélvezői, vagy életfogytiglan haszonélvezői, avagy oly családi hitbizomány birtokosai, melynek az 1885. évre az új földadó kataszter alapján megállapított egyenes állami földadója, a rajta levő lakházak és gazdasági épületek házosztály adójával legalább 3000 forintot tesz ki.

Viselt méltóság vagy hivatal alapján tagjai a főrendi háznak: 1. az ország zászlósai, a pozsonyi gróf, a két koronaőr, a flumei kormányzó, a kir. Curia elnöke és másodelnöke, a budapesti kir. tábla elnöke; 2. a magyar sz. korona országainak latin és görög szertartásu róm. kath. egyháznagyjai, tehát a hercegprímás, az érsekek, megyés püspökök, a kivályi kinevezéstől függő nándorfejevári és tinnini felszentelt püspökök, a pannonhalmi főapát, a jászói prépost és az aurániai perjel; 3. a görög keleti egyház főpapjai, a szerb patriárka, a román metropolita és a megyés püspökök; 4. az evangelicus református és az ágostai evangelicus egyháznak hivatalban legidősebb három-három püspöke és ugyanannyi világi főtisztviselője; az unitárius egyháznak hivatalban idősebb egyik elnöke, azaz vagy püspöke, vagy főgondnoka.

Élethossziglan tagok azok, a kiket Ő felsége a magyar állampolgárok közül kinevez. A kinevezések száma évenként 5-nél, összes számuk pedig 50-nél nagyobb nem lehet. Továbbá ugyancsak élethossziglan tagok még azok is, a kiket a régi szervezetű (1885. előtt) főrendiház tagjai, azon igazolt tagok közül, kik az új főrendiházban személyes tagsági jogot többé már nem gyakorolhatnak, ilyenekül megválasztott. Ezek száma szintén 50, de ha egyszer tagsági joguk megszűnik, helyök többé be nem tölthető. Végre a főrendiháznak tagjai a horvát-szlavon országgyűlés által választott három képviselő.

Az, hogy valaki a véderő kötelékében áll, egyházi vagy polgári hivatalt visel, a főrendiházban birt jogainak gyakorlására akadályt nem képez. De azért itt is vannak bizonyos összeférhetlenségi esetek. Így az állami számszék elnöke és hivatalnokai, a magyar leszámítoló és kereskedelmi bank igazgató tanácsának tagjai nem lehetnek egyszersmind országgyűlési tagok, valamint az okirattal (egyszerűen) honosított állampolgár sem, a honosítástól 10 évig.

A főrendiháznak tagja e tagsági jogát a következő esetekben veszti el: 1. a ki hivatal vagy méltóság alapján bírja a jogot, ha a hivatalt vagy méltóságot viselni megszűnik; 2. az életfogytiglan kinevezett vagy választott tag, ha jogáról lemond;

3. a horvát-szlavon képviselők, ha megbízatásuk lejár; 4. jogalapra való tekintet nélkül, ha bármelyik tag a rendes bíróság által fogházra, súlyos börtönre, vagy nyereség vágyból elkövetett bűntett v. vétség miatt elítéltetett, avagy ha állampolgárságát elveszti.

Továbbá vannak bizonyos esetek, a melyekben nem szűnik meg ugyan a jog, de szünetel és pedig valamennyi tagot illetőleg azon idő alatt, a melynek tartamára politikai jogainak felfüggesztésére ítéltetett; továbbá azokra nézve, a kik (a tékozlás vagy távollét eseteit kivéve) gondnokság alá helyezettek és a kik csőd alatt állanak; valamint az örökös tagokra nézve azon ülésszak lejártával, melyben vagyoni képesítésüket elvesztették.

Az országgyűlés e két háza a két kamara-rendszer elveinek megfelelően külön-külön tanácskozik és határozataikat egymással átiratokban közlik. A tárgyalások mindig nyilvánosak; a képviselők, valamint a főrendiház tagjai a mentelmi jog oltalma alatt állanak. Érvényes határozathoz a képviselőházban 100, a főrendiházban 50 tagnak jelenléte szükséges. A törvényalkotás kezdeményezése a képviselőházban történik. Ha a javaslatot a képviselőház egészen elveti, akkor az, abban az ülésszakban, többé tárgyalás alá nem kerülhet, míg ha a főrendiház veti el, akkor a képviselőház újra kezdeményezheti, vagyis a főrendiházhoz új tárgyalásra visszaküldheti. Kivételesen pedig vannak esetek, amidőn a két ház vegyes ülésre jön össze, de nem törvényalkotás céljából, hanem hogy hatáskörébe tartozó valamely ügyet elintézzen. Így a nádor és a koronaörök, királyi kijelölésre, a két ház együttes ülésében választatnak és tesznek hivatalos esküt; továbbá az országgyűlés megnyitása és berekesztése, valamint a koronázás a két ház tagjainak együttes jelenlétében megy végbe.

A felelős miniszteri kormány intézményét az 1848: III. t.-cz. lépteti életbe, midőn kijelenti, hogy mindazon ügyekben, melyek eddig a kir. udvari kancelláriához, a kir. helytartótanácsához és a kir. udvari kamarához, mint az állam főkormányzékeihez tartoztak vagy tartozniok kellett volna,

általában minden polgári, kincstári és katonai, honvédelmi ügyekben Ő felsége a végrehajtó hatalmat a Budapesten székhellyel bíró magyar miniszterium által gyakorolja és Ő felségének bármely rendelete, parancsolata, határozata és kinevezése csak akkor érvényes, ha a Budapesten székelő miniszterek egyike aláírta. A miniszteriumnak pedig mindegyik tagja mindennemű hivatalos eljárásáért felelős. A törvény e határozata jelenleg csak annyiban szenved változást, amennyiben Magyarországnak Ausztriához való és az 1867: XII. t. cz. által szabályzott viszonya folytán a külügyek és a hadügyek bizonyos értelemben, valamint az ezekre vonatkozó pénzügyek a két állam közös miniszteriumainak rendeltettek alá; továbbá az 1868-ki XXX. t. cz. szerint Horvát-Szlavonországok autonóm ügyeinek igazgatása a báni kormányhoz tartozik, a mely ugyan a Felséggel csak a magy. kir. miniszterium közvetítésével — a miniszterium egyik: agja, a (horvát-szlavon miniszter) útján érintkezik, de azért e miniszteriumnak alárendelve nincsen.

A magy. kir. miniszterium jelenleg a miniszterelnökségből és kilencz miniszteriumból: a Felség személye körüli-, a belügyi-, a pénzügyi-, a földmivelésügyi-, kereskedelemügyi-, vallás-közügyi-, igazságügyi-, honvédelmi- és a horvát szlapon tárcza nélküli m. kir. miniszteriumokból áll.

A kormány felelősségének eszméje nem új alkotmányunkban, már az 1298: XXIII. t.-cz. intézkedik róla, az 1507: V. és VII. t.-czikkek pedig egész teljességében kifejezésre hozzák. Csakhogy e törvények a bekövetkezett politikai viszonyok miatt nem tudnak érvényesülni, míg végre az 1848: III. t.-cz. a kornak megfelelően újra szabályozza. E törvény szerint a miniszterek feleletre vonandók minden olyan hivatalos tettökért, vagy rendeletökért, mely az állam függetlenségét, az alkotmány biztosítékait, a fennálló törvényeket, az egyéni szabadságot és a tulajdon szentségét sérti; továbbá a kezeikre bízott pénz, vagy egyéb értékek törvényellenes alkalmazásáért és végre a törvények végrehajtásánál, a közrend és közbiztonság fentartásánál elkövetett mulasztásokért.

A jogi felelősség elve tehát meg van állapítva, a politikai felelősségről azonban törvényeink nem nyilatkoznak világosan, de az uralkodó felfogás ezt is, mint a parlamentáris állam természetéből folyót, fennállónak tekinti.

A miniszterium ellenőrzését az országgyűlés részint közvetlen gyakorolja, midőn eljárását bírálat alá veszi, tőle felvilágosítást kér, a miniszteriumot interpellálja, részint a pénzügyi kezelést illetőleg közvetve, az 1870: XVIII. t.-cz alapján szervezett állami számszék által. A vád alá helyezést a képviselőház rendelheti el szavazatainak általános többségével és a per vitelére biztosokat választ. Az ítélőbíróságot a főrendiház alkotja; e célra saját kebeléből, titkos szavazással 36 tagot választ, kik közül 12-őt a képviselőházi biztosok, 12-őt a vád alá helyezett miniszterek vethetnek vissza és a megmaradt 12 tag képezi a bíróságot, mely végérvényesen ítél. A királyi kegyelem az elmarasztalt miniszterrel szemben csak az általános közbocsánat eseteiben gyakorolható.

